ЦРНОГОРАЦ

НЕДЉЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 27. На Цетињу у Суботу 8. Јулија (18. Српња) 1872. ГОДИНА II.

ЦРНОГОРАЦ, излази један пут недјељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6; по г. 3; четврт г. ф. 1. 50. н. За СРБИЈУ год. ф. 7; по г. ф. 3. 50. н.; четврт ф. 1. 75. н. За све друге земље год. ф. 8.; по г. ф. 4.; четврт г. ф. 2. За огласе плаћа се за ред 5 новчића. Дописи, предплата и све наручбине шиљу се уредништву на Цетиње преко г. Петра Рамадановића у Котору.

НА ШТО СМЈЕРАЈУ МАЂАРИ.

(Од једног Србина у Угарској.)

Четири и по милиона Мађара, који се живе у угарској држави, која скупа броји на петнајест милиона становника, другијех народности, начинише се господарима у Угарској. Они постадоше господарима над тијем другијем народностима: над Словацима, Рушњацима, Румунцима, Румунима Србима који као народи живе у овој земљи, и над Њемцима и Чивутима, који су као насеобине или појединци расјејани по њој, — онда, кад Њемци аустријски, после пораза на Краљев-грацу увидјеше е немогу сами господовати над цијелом државом аустријском. Они је тада подијелише на двије половине, те у једној узјахаше славенскијем народима на врат Нијемци, а у другој опет Мађари. Тако се удари клица овоме стању које сада постоји у Угарској. Немађарски народи у угарској, који до год. 1866 стајаше уз Мађаре, тражећи од Беча угарске правице, обрнуше се против Мађара од тога доба, тражећи од ових опет сваки своје правице. Мађари тога не дадоше, и из тога се изроди незадовољство народности у Угарској, које се за кратко вријеме разнесе по цијелом свијету.

Данас дакле знаде већ цијела Јевропа, да су народи у Угарској незадовољни, и да је ушљед тога, тако жестока борба између народности угарскијех и Мађара.

И дјеца већ данас знају, да држава једна исто као и једна приватна задруга, само онда може напредовати и цветати, ако у њој влада слога и споразум у свему, а мора пропадати, ако нема задовољства, ако један дере на једну други на другу страну. Са свијем је дакле на мјесту, ако би који пријатељ угарске државе запитао: на што се неодклоне узроци тијех зађевица, са којијех угарска држава страдати мора?

То смо и ми више пута казали, али ма колико говорили, мађарско ухо неће тога да чује, јер је ухо охола човјека. Што немађарски народи у Угарској траже, то је тако мало, да би Мађари врло лако могли дати, а да им се ипак не наруши господарство над тијем народностима. Захтјева се од Мађара, да даду таке законе земљи, којијем ће се ујемчити народна особеност (индивидуалност) сваког од њих, без повреде државне цјелине, што га они веле: интегритет. Захтјева се, да ти закони ујемче у јавном животу државном језик сваког оног народа који у тој држави живи, што је сасма лако учинити; тражи се, да се из земаљске благајне, у коју сви народи једнако прилажу, да је сразмјеран дио на просветне цијели сваког од њих. Нико пак не тражи да се на основу старих повластица, крвљу народном стеченијех, те по томе пуноважнијех и данас, образују у угарској народносне засебне државице, као што то потварају мађарски органи, кад сузбијају *праведне захтјеве немађарскијех народа. Лако* би дакле било Мађарима задовољити те друге народе кад би хтјели, а да опет, као што рекосмо, они буду поглавари у држави.

Али они то неће да учине, јер нису вољни задовољити се са улогом, коју им је природа одредила као маленом народу, који још уз то, нема ниђе себи сродног брата по крви, на ког би се могао ослонити, у случају какве биједе, која би могла нањ напћи. Мађари би хтјели да играју улогу великијех народа, па како сад нијесу велики, они мисле да ће силом моћи постати велики. Они неће да задовоље немађарске народе за то, што би им у томе случају морали створити јемства да се ови развијају у својој народности. То је пак противно њиховој споменутој тежњи. Они би хтјели бити велики народ. Из тако малог квасца, као што је мађарски народ, нема изгледа да се може постићи оно што они желе, и кад би било јамства, да од јако никад више неће бити никаквијех ратова. Јер они су мањи од Славена који су их опасали са свију страна, те би се по простом закону атракције, морали изгубити у већем спажнијем живљу, које их опасује. Наравно, у том случају, кад би био вјечити какав мир, а сви народи у посједу само својих човјечанскијех и народноснијех права, Славени би били јачи од Мађара, да их по том физичном закону, у себе упију без икаквог насиља. Просто да речемо, Мађари неће да су оно што у ствари јесу, мали народ, него хоће да буду оно што нису, велики народ. То пак по нашем мњењу никада неће бити, нити може да буде.

Могуће је, да има међу њима и такијех, који се боје да не угине мађарско племе само од себе, и да за то потпомажу намјере оних својијех земљака, који теже за величином мађарског народа. *Ови би се могли сматрати као* прави родољуби и њихове тежње потичу из чиста родољубља. Али се у својијем назорима, како им ваља одржати и сачувати своју народност од пропасти, слажу у начину са свијем за оних, који се могу назвати фантастама, те с њима заједно, — у лијепој намјери са њихова гледишта — ради баш о пропасти свога сопственог народа, јер иду путем непријатељства по остале народе, који с њима заједнички живе, и које тијем начином на непријатељство према себи покрећу, чему пошљедице неће изостати.

Мађарско племе неби се прелило у другу народност коју тада, кад би се у Угарској уре-

---

ПОДЛИСТАК.

СРЕЋА И ПОВАЦ.

V.

ПРОМЈЕНА ЖИВЉЕЊА. — ОПЕТ МИНИНА ИДЕЈА.

(Наставак.)

Дуго је тражила по њеној собици каково сигурно мјесто, ђе би могла да остави хартије, — јер, она и не сумњаше, да су ту хартије, у којима је завјера најпространије изложена. — Она се још не бјеше рјешила какву употребу да чини од њеког проналаска па прије, него што ће се и ком повјерити, хтјела је само да се размисли њеко вријеме. Најпослије, цијели сва знања из романа, пронађе, да распори једно канапе и да у ону чекињу скрије завежљај, па онда брижљиво саши онај шав, да се ништа не познаје, и овако умирена пође к матери.

Међутијем, при свом њеном усиљавању, тако је била брижна и расејана, да су је сви у кући питали, да јој није позлило.

VI.

КАКО КОЈИ.

Зима бијаше наступила, зелене холандске ливаде изчезле под ледеснијем покровом, пловидба уступила тоцињању и Олимпа ван Лимпден могаше виђети чудноватe сцијене, цијелог једног народа, који живи и ходи по леду, као и по тврдој земљи. У очај мах, кад наступе мразеви, преображај је тако могао, да Холандија, за један часак, изгледа као да је изгубила своју обичну живост. Али за кратко вријеме сви се послови опет наставе. само што умјесто лађа, пропаде саонице и потковане ципеле. Холандези су познати као највјештији тоцињачи у свијету и нико се није кадар с њима надметати у брзини, кад једном они обују њихове потковане ципеле и, као стријела, полете преко оне ледене површине, која је глатка као огледало и на којој се једва познаје траг, ђе они прођу.

Олимпи се чињаше да сања, гледајући газдарице, трговкиње па и сав свијет, са каквом брзином прелећу онај велики простор леда. Она не могаше да се поврати од чуда, кад виђе малога Лудовика, који једва по соби ходаше, ђе покушава да се тоциља са његовијем братом Класом. Једно вече изјави она жељу, да би хтјела такође да се тоциља. Андреја, који се ту деси, не мога се уздржати, да не слегне раменима. Између осталих негативнијех врлина, млади Холандез приписиваше својој рођаци и невјештину.

Није нужна, дјете моје, одговори Жече ван Лимпен. За нас, који смо од дјетињства навикнути на тоцињање, то није ништа, а осим тога мржњом је, да знамо, због наших домаћије послова; али за тебе, која си саевијем другчије одгојена, било би то врло трудно, па и опасно, а није ти ни од какве потребе.

— Шта, стрина! повика Олимпа живо, зар не ћете, да вам пошаљем, како љети, тако и зими. у вашим домаћијем пословима? Досад сте ми допуштали, свуд да вас пратим и казали сте ми њеколико пута. да сам вам била од помоћи! А сад хоћете да ме одбијете зато што је настала зима. Зар ме још дрикиће да размажено дијете, као што сам била кад сам дошла, или за помодну лутку, која ништа друго не зна, него да облачи нове хаљине.

Овако говорећи бјеше се ђевојка зажарила и очи јој се напуниле суза. Имала је на себи просту холандску хаљину, тамне боје, која јој врло лијепо доликоваше, јер издаваше свежу боју њена лица, која јој долазаше од пословног и правилног живота, који провођаше од њеког времена.

На ове ријечи Андреја подиже очи и право погледа своју рођаку. Први пут помисли, да и у овој лијепој главици може бити мјеста за озбиљнијем идејама.

Олимпа, опазивши да је предмет пазње, јако поцрвење, што је издаде још љепшом.

— Нека буде како ти хоћеш, дјете моје, одговори Жече, побјеђена љубазнијем прекором своје синовице. Ако будеш доста вјешта, да се узможеш тоцињати, биће ми од велике помоћи, тим прије, што ове године имамо доста посла. Твој рођак Клас, који је вјешт и обазрив ђетић, нека пође сјутра с тобом, па ћемо виђети како ћеш подијети то искушење.

— Ако допустите, мајко, рече Андреа послије малог узтезања, ја ћу ићи с мојом рођаком. Клас би могао, у најбољој намјери учинити какву погрешку. Он је научно да овђе сав свијет иде по води, као и по сухој земљи. па бојим се, неће умјети водити чељаде, које није навикнуто на тоцињање.

На ову понуду Олимпа још већма поцрвени, а господар Сандер рече набусито своме сину:

— Гледај ти њега! Он неће умјети! А ти

дили одношаји између појединих народности на темељу потпуне **једнакости** народносне, као што је замишља највећи родољуб мађарски Лудевит Кошут, у свом програму подунавске конфедерације. Да се па основу тога програма преустроје одношаји међу народима источнијем, разумјевајући овде и оне у угарској држави, свака би народност била осигурана самим тијем својијем одношајем, да се неможе претопити у другу. Овђе би пак то било у толико већма немогуће, што су сви народи скоро подједнако мали, а и што се ступња просвете тиче на једној мјери стоје, те по томе ниједан нема опе услове у себи, који по законима природнијем, могу вршити ону моћ привлачења, којој шљеди претапање једнога народа у други. У нормалнијем околностима, у мирном времену, нема дакле никакве опасности с те стране, а сама конфедерација даје гаранције, да се до међусобнијех ратова неможе доћи, а најмање у такој цијели.

Са овијем дакле одпада страховање онијех Мађара, које ми овђе као родољубе мађарске обиљежисмо, и по томе мора се и њихово поступање у политици осудити исто тако, као и онијех, који без тога мнимог, привидног разлога, само ради „величине“, иду на угњетавање осталијех народа око себе.

Но као што споменусмо, немађарски народи у Угарској и не траже потпуну народносну једнакост, која је обележена тијем Кошутовијем програмом. Они се задовољавају и са малијем уступцима, али свакојако толикијем, који ће бити кадри осигурати народност од насилног помађаривања. Они се не боје, и ако би њешто супремације, надмоћија у држави и оставили мађарском племену, да ће тада полмалнијем путем, њихова народност трпити уштрба; али Мађари не даду ништа. Тијем поступком својијем, они показују, да су ради силом увећати свој народ, јер мисле: да ће се остали народи претати у Мађаре, кад им не буду оставили никакве одушке за живот народни.

У тој цијели, они су дали за ово њеколико година своје владе у Угарској, цијелој држави с поља и изнутра мађарски облик. Мађарски је језик званичан свуда, у судовима, у административнијем (управнијем) стварма, у државнијем просветнијем заводима, без обзира на народе у коме се исти налазе. У ту цијел, гледају да оборе и оно мало худе автономије, (самоуправе) народне, коју су док бјеху у невољи, морали допустити народима на црквено-просвјетном пољу. У ту цијел, не даду ни паре из опште државне благајне на потпомоћ просвјетнијех завода других народности, јер мисле, да ће ти заводи морати пропасти, а онда ће дјеца н. п. која хоће да се одају науци, морати учити у мађарскијем просвјетнијем заводима, гдје ће у себе усисати и мађарски дух, те с временом постати Мађари, па мало по мало и свој народ помађарити.

(Наставиће се.)

ИЗ НАШИЈЕХ И СТРАНИЈЕХ НОВИНА.

„Јединство“ кому је „уставна, слободоумна“ влада мађарска забранила прелазак у Угарску, донси у своме 131 и 132 броју уводни чланак, у коме се говори о значају пута цара аустро-угарског у Берлин. па се на крају ово каже:

„О чему бар ми већ данас ни мало несумњамо, јест о томе, да дипломатичне комбинације, које Андрашија хоће да оствари, нису наперене ни против Француске ни против Русије. Знамо да Аустро-Угарска није у стању да тера агресивну политику против какве велике државе, она се истоком највише и најбрижљивије бави, јер, ми не знамо којим правом и с ког узрока, она сматра исток као поље чије обрађивање њој припада, и као ствар о којој она мора да бригу води. То смо ми давно знали, па није нам тешко вјеровати да су њезине данашње комбинације против источних народа наперене. Али као што радо признајемо да су аустро-угарске надахнуте новине искрене кад ово исповједају, тако одрешито тврдимо, да оне искрене нијесу, кад разумјети дају, да ће Италија и Њемачка ићи на истоку за руком аустро-угарској политици.

Италија и Њемачка постале су оно што јесу на темељу начела народности. Оне не могу и не смију без погибели за себе саме, да се одрекну свога порекла, да на истоку газе начело које је њима дало живота, да потпомажу политику која на истоку хоће застајалост, која се на истоку противи развијању начела народности.

Кад би ова политика ишла само за тим да препречи да ко други не уграбі својину источних народа, тад би ми лако вјеровали да ју Италија и њемачка потпомагати могу, а не само то већ би је и ми потпомагали. Али та политика к томе још хоће да на истоку — као што нам каже „Пестер Лојд“ — „утврди оно што сад постоји,“ то јест, да препрјечи сваки развитак, свако слободно кретање источних народа.

Такову тежњу Италија и Њемачка подупирати не могу. А што се тиче источних народа, очевидно је да ти живи створови, који требају зрака и слободног кретања, тражећи га у своме најближем сусједству, ако га аустријска политика буде њима на њиховом земљишту украћивала. А то ништа друго не значи но да би се у том случају источно питање са свог природног земљишта аустро-угарско и ту пренијело на

Аусcро-Угарска спољна политика игра се судбином своје државе: то је опасна игра, на коју је само њезини непријатељи навести могу.“

Поводом предстојећега народног табора у Боки которској, о којем је у нашем листу доста говорено, пише задарски „Народни Лист“:

„Жали боже наш народ у Далмацији, испод чапоњака млетачкога, испод копита турскога, испод замчица њемачких, није могао у народне таборе. А како да се састаје јадан народ, кад до ту скоро, за уставних тобоже доба, тер би на биралиште приступио да своје право врши, чекале га чиновничке и ортаклучке насилности, тољаге, поругања и допокон војничке пушке, небратска зрна? Али свака сила за времена. Народ кому се није допуштило да своје боли каже из својих уста, казао их је кроз своје народно гласило, кроз своје коловоће, кроз муком освојене обћине, кроз родољубно стање појединих родољуба. Но покле све то непомога народу да до краја своје среће, ако и јест помогло да сломи душманску упоритост, сад је њему напријед се помакнути и па вас глас непосредно свому краљу заванити, да даде вршити правицу — па се на његове и његовић праотаца заклетве опозивати.

Наша браћа преко Велебита, као Словенци и Чеси, већ доказаше да и словјенски глас на табору њешто вриједи; да од њега трпе срце народним враговима. Гласовито попечитељство Гискрино, војском је разгонило словенске таборе; но Гискра је сахрањен, нити Гискровци падају се ускрсу, а народ словински у Аустро-угарској, од Влтаве до Бојане, то храбренији и чвршћи устаје на обрану својих права, — то жешће тражи светиње своје.

Дојеадан прави родољуб у Далмацији, чујући да се и наш народ у Боки спрамља на табор, неможе а да се неузрадује, јер је то доказ да смо напријед ступили, да нас непоможе и најжешће насилности наших душмана: ни Лапеново злособно понашање, ни Вагнерова вјешала.

Слава Бокешким родољубима, који се већ братски договорише, како ће народ на скоро, у великом табору, свому крају своје јаде одкрити, како ће сви појединци заједно упријети да подигну стварно и душевно стање витешкога народа у Боки! Родољуби Бокешки нису могли љепшу ружу уплести у вјенац старе своје славе, што упућивајући народ на тако знаменити посао.

Дивна је которска Бока! Човјек учен промишљајући па витешку њезину прошлост, гледајући јој виленити заљев, голе пећине и гојна брдашца, занаша се у висине пјесничкога и родољубнога чара. Но, кад станеш разгледати запуштен народ: без учионе, без блага, без просвете; кад угледаш још к тому црне удовице, дробну сирочад — развалине што скоро немили тон створи, срце ти од боли пуца и нехотеч виче: лијека, дајте лијека народним рапама!

Хоће Бока, ако Бог да, до мало лијека

ћеш умјети је ли! Одкуд ти, бога ти, толико искуство? Не, сине, ти нећеш ићи с твојом рођаком; треба да идеш у Амстердам, да се погодиш са онијем трговцем, што је сад скоро дошао из Иглеске. То ће много више времена трати, него што би ишао да губиш вријеме па ђевојачке ћуди!

Сад дође ријеч на Андреји, да поцрвени. Он ништа не одговори, али Олимпа, којој бјеше жао, што јој рођак са ње дође у неприлику, рече му врло љупко:

— Хвала вам, рођаче, на вашој доброј намјери; али не брините се за мене; ја се надам, да ћу помоћу мог малог рођака Класа, извићи на крај. Дуго времене сам учила гимнастику и, још у Швајцарској, покушавала сам, да се тоциљам. У осталом ватрена жеља, да помогнем колико могу мојој стрини, подржаваће ме онђе, ђе ми окретност буде недостала.

— да, да, да! повика Сандер смијући се њеном говору, који он узимаше као хвалисање, тако ти мислиш синовице! Е добро, кад си тако сигурна, сјутра ћемо сви ићи, да видимо твој покушај! Сви, чујеш ли Андреја? Имаћеш времена и прекосјутра да идем у Амстрдам, хоћу да ти покажем како помодне госпе, које мисле да све знају, имају жалостан изглед, кад не успјеју у њечем онако, као што су се надале.

— Ох! стриче, рече Олимпа смјешећи се, то није племенито! Стрина Жече, кад ја не чиним њешто одмах, како ваља, подржава ме, говорећи да ћу другипут то боље учинити, а ви, мјесто да ме охрабрите, спремате се, да ме смијевате!

— То чиним само зато, да би те одвратио од намјере, која неће задовољити твоју сујету! рече сандер тако опоријем гласом, да се Олимра сасвијем збуни а г.ђа Жече погледа мужа зачуђено.

Сузана, која, као размажено љубимче, имаћаше њеке повластице, које по њекад злоупотребљаваше, прекиде ћутање, па загрливши овоју рођаку повика:

— Е, добро! у окладу, да ће Олимпа успјети! Она није тако невјешта, као што ви мислите, оче, и видјећете, да ће за кратко вријеме умјети се тоциљати као и ми! Пробај Олимпа, како ће бити лијепо, кад обје узможемо прелазити по леду тамо вамо! Видјећеш, како је то забавно! Кад се човјек тоциља, као да га вјетар носи! Ох, како се радујем. . . .

Ђевојка не доврши; Сандер је прекиде, окренувши се споу:

— Андреја рече ми као да нијесмо свршили оне рачуне, што смо опомад почели. Хајде овамо, ми имамо, да се бавимо много озбиљнијим стварима, него што су све те лудорије!

Младић послуша оца, не проговоривши ни ријечи и пође за њим, који изиђе врло нерасположен, што бјеше противно његовој флегматичној нарави.

Сутра дан, као што бјеше уговорено, Олимпа оде на лед, да се тоциља. Мати и стрина као и Сузана, пођоше с њоме и храбриште је, што могаху боље, ма да Сандер Ван Лимиден. с киме бјеху пошла и његова два сина, непрестано је исмјеваше. Можда бјеше њешто народног самољубља у овом немилостивом расположењу, које га у овај мах одвраћаше од његове синовице. Он немогаше да појми, како једна странкиња смије и да огледа ту вјештину, у којој су сви Холандези признати као мајстори. Њега понижаваше то, што ће кћи његова брата, да изазове поругу својом невјештином, међутијем није никако могао желити, да се ђевојка, у туђини одгојена, може надметати са младијем Холандкињама, које су у вјештини тоциљања тако извјежбане. да их око једва може пратити.

Међу тијем Олимпа не изгледаше јако поплашена. Она је од дјетињства била навикнута на разна тјелесна упражнења, услед чега надаше се да докаже стрицу, да она није баш тако невјешта, као што он мисли.

Клас, који требаше да је поучава, сиђе с њоме на лед и придржаваше је објасњујући јој којешта, које наша јунакиња слушаше са лукавијем осмејком, погледајући по који пут крадом на стрица, који бјеше управио на њу поглед пун сажалења.

На један пут Олимпа, која бјеше прислоњена на руку Класову, викну и јако посрну, као да се дочепа тежишта, које бјеше изгубила.

— Ето! јесам ли казао? повика Сандер тријумфујући; Лудовиче, сине обуј ципеле (потковане) па иди покажи твојој рођаци, како се прави Холандези држе на леду! Ех! а шта то значи?..

Ово изненадно питање имало је узрока, као што ћемо видјети.

У онај мах, кад је Олимпа викнула, Андреја је нојурио да је задржи, али стиже управо онда, кад Олимпа пусти Класову руку и повика весело смијући се:

имат; јер што народ озбиљно и тврдо закључи, ред је да се изведе, и то одма без отезања.

Кад Бокежки табор буде свршио, навјестит ћемо народу како је Бокез први у Далмацији умјерено, достојанствено и славно прозборио свому крању, — одкрио своје невоље цијеломе свијету.

Међутим, родољуби по Далмацији, угледајте се у примјер Бокезах. Ако је Боки до невоље, валај није ни осталим котарима до смијеха. Има обћинах, има котарах по Далмацији, којим је још повирити у храм просвјете; — има још ђе ђе насилнога чиновнилука, упорне служинчади, која се мисли удворити својим господарима пркосећ народу, нијекајућ му свој мили језик и своје народне учионе, — газећ му народне светиње, ма било у којој пригоди јавнога живота. Тако народ мора да их се опрости; а кад друго непомаже, купи се, народе, у таборе, па тужи пред свијетом и пред круном своје врагове; и тако их је пун рабош!“

ДОПИСИ.

Из КОЛАШИНСКОГ КАДИЛУКА, 18. Јунија. — Да вам се и ми одавде јавимо, тек за вишу жалост и несрећу српскога народа, који у мрачноме сну борави кроз људске вјекове. Грдније мука имали би ми, да ви јављамо, али видимо да је од тога слаба вајда, јер се ниђе Србин не миче осим старога осветника пад варварством, Србина Црногорца, за којега бесмртни пјесник владика Петар каже: Мала рука, малена и снага, једна сламка међу вјетровима, сирак тужни без ниђе никога! То је Црна Гора међу Србима, који сном мртвијем спавају. Но кад среће није ни од куда, да нас овесели, нека се ови жалосни гласови чују, неби ли нас очајање кренуло из мртвила.

Као што је свуда, ђе Турчин над Србином влада, тако је и у нас — зло да не може горе бити. Али опет има и међу нама разлике, која се опажа између оглобљених, утучених сељака и нашега трговца. Колико има Срба трговаца у Босни и Херцеговини, који хиљаде дуката преврћу преко својијех руку и којима је једина брига о себи самима, као да ће сваки живити до великога божјега суда! Ти људи наравно да се разликују од кукавнога народа, који се вјечно с муком бори за свој голи живот. Такви трговци, бар већина, не мисле о жалосном стању свога народа ни о његовој будућности, и за то смијемо рећи, да је народу с њима горе него без њих, јер помоћи од њих нема никакве, него напротив они држе више с Турцима него с народом и то је једино за љубав њиховије дуката. Ја знам да ће нам такви трговци рећи: Лако је сељаку устајати против Турчина, он нема ништа да изгуби до гола живота а живот му је и онако мрзак, али ми не можемо тако, јер ми имамо доста и све смо то стекли уз нашега доброг Султана! Жалост је, али је истина да тако говоре они људи, којима је највећа светиња на свијету новац. Али за Бога људи, браћо Срби, која вам вајда од вашије дуката, кад их и ви морате крити од лакомијех очију турскијех. А употребите те новце на добро, помозите народу с њима, па ће вам остати име увијек славно кроз сва поколења, а ми сељаци небојте се не тражимо дијела од вашега блага, него ћемо бити жртве ваше, т. ј. ми ћемо тада жртвовати радосно живот наш, да извојујемо слободу народу и да осигурамо вама благо ваше, које ће у данашњем стању ипак припасти Турцима.

Можда ће се коме учинити чудно што ја о овоме говорим, а не осврћем се на оне јаде, које нам Турци задају. Али, браћо, и ово су нам исти јади, јер колико нам је тежак зулум турски, толико исто тешко је нама, кад видимо велики број Срба у добром стању, који би кадри били помоћи народу, на неће, јер се лакоме на дукате и господство. И вјерујте ми да и то као и зулуми турски, држи на нама ропске окове. За то браћо пробудимо се један пут и погледајмо шта нас убија и прихватимо се онога рада и начина, које ће нас спасти!

А сада, да вам јавим штогођ и о зулумима, које подједнако подносимо већ толико вјекова и о којима се једнако пише. У селу Бистрици пође јуче Лазо Драгутинов Марковић на своје опушћену њиву да је пооре. Чим ухвати волове на један пут искочи неколико Турака, потурице Кољевићи, и опале из пушака и убију Лаза, којем је сада остало петеро ђеце, жена и стара мајка у највећој сиротињи без ниђе ништа. Турци побјегоше и наравно суда ни бити неће и ако у мецлису и Срба има, који су више удворице турске, јер се такви бирају, а не прави Срби.

Један дан истога мјесеца пође једна ђевојка српкиња и једна невјеста у исти Колашин, али их дочекају стари јаничари колашински, који највеће зулуме чине, и учине срамно и гадно дјело. Напошљетку скину све с њих до голе кошуље и оставе полумртве, јер је било преко 15 Турака. Сјутрадан однесене су на коњу обе несретнице кући.

Ко има поле осјећање у себи, може ли да не прекипи гњевом, кад чује за оваква насиља. Људи, који су у добру можда и невјерују овоме, али ми који патимо, кажемо, боље нам је јуначки устати, па или се ослободити или пропасти са свијем, јер овако се живјети не може.

Из ПОДГОРИЦЕ, 29. Јунија. — Више пута писао сам вам, да је за Турке па у неколико и Хришћане јако тежак затвор границе, који је одавно настао због размирице црногорско-турске. Због тога су неки Хришћани, као Арсо Радичевић, Перо Тановић и Лука Латковић морали преселити трговине своје у Црну Гору на Данилов-град, нову варош, гдје је пазар јако велик. Но прелазак њихов јако је помамио фанатичне Турке у свој вароши против Хришћана, те истијема Хришћанима највећа зла подмећу у турском мецлису, због чега је командир војнички по наговору Турака и забита подгоричког кренуо узети кућу Арса Радичевића, да у истој учини болницу низамску, јер је Арсо направио кућу на Данилов-град и јер се бајаги држи са Црном Гором. Још Турци окривљују Србе да се они држе са Црном Гором, и да они праве немире због грађења цркве и другијех ствари. Турци тијем окривљују Србе, а неће да признају да су Срби подгорички за то огорчени, што су им Турци неправедно отели њихово земљиште намјењено за грађење српске цркве и што им непрестано многе друге неправде чине.

Забит је подгорички дигао из мецлиса наше заступнике Андрију Рогошића и Луку Непезића због тога, што су захтјевали у име народа, да се црква у вароши гради, а мјесто тога забит је у пркос народу допуштио, да се гради турска школа на истом мјесту.

На жалост чујемо да је напула једина школа у Зети, јер јој је руски консуо одузео помоћ, коју је Русија давала учитељу. Зећани су због тога јако узнемирени. Волили би чути разлог томе поступку.

Из ТРЕБИЊА, 21. Јунија, — Знам, да се веселим гласовима ненадате одавде и ако вам по досадањима може познато бити што ћу сада јавити, опет ми је жао пропустити да вам их нејавим.

У требињском кадилуку, у селу Бобовишту близу Дријена, стоји царска кула, а у кули царски кордуни и хране стоку, оваца и коза и сваки дан пуштају стоку у жито бобовиштана. Бобовиштани су трпили доста и више не могаше да трпе, него једном Симо Ковачевић затече им браве у његову житу, ражљути се и изнера их из жита.

Кад виђеше кордуни да им изгони стоку из жита реку му: Што изгониш?! и сују му крс влашки. Симо им рече, да ће поћ у Требиње на суд. Кад то чуше кордуни скочише петорица, Мујо Аци-барјамовић, Машо Омановић и њихова дружина, те сиромаха Сима убише камењем, ногама и оборише га полумртва на земљу.

То је гледао неимар Вулић, што гради кулу дарску на Дријену. Кад турци оставише сиромаха Сима, онда он јави у село, да га носе кући. И дођоше двоица и нађоше га на истом мјесту и понијеше га кући.

Сутри дан пођоше на суд у Требиње симов брат, Трифко коцобаша од села, Јово Ковачевић, Милош Перовић и неимар Вулић. Кад су дошли на даву, суд им одговори: Влаше, дај испата? Они одговорише, да је видио неимар Вулић и неимар говори, да ће се по закону заклети, да су кордуни Сима немило убили, незна се хоћели пребољети. Суд им одговори: А знаш влаше, да један Вла неморе бит испат, него крв, и то ако им реку Турци, да су поштени, а Турчин може један.

Бобовиштани се врате кући кад виђеше да

— Хвала, рођаче, падам се, да ћу сад сама моћи да идем.

Андреја остаде као окамењен, а Сандер, видећи како му синовица одлети као стријела, машући рукама да се држи у тежишту, и долете лијепијем полукругом, повика у крајњем изненађењу:

— Шта то значи?

— То значи, брате, рече Луиза Ван Лимпден, смијући се слатко, да је ваша синовица, и ако у туђини одгојена, права Холандкиња, као што видите.

— Браво! браво! савршено! повика Сандер, који се лако неодушевљаваше, али, једном у одушевљењу, не познаваше границе овога. Тако! Све боље! Не сад није тако, мала; сво овђе си погријешила! Стани мало!

За тијем Сандер хитно обу своје ципеле, па, узевши синовицу за руку, даваше јој савјете, који њеном пенскуству бјеху нужни.

А кад се лексија сврши, он узе Олимпу за руку, па рекавши јој да се огрне, да неби послије оваквог покретања захладњела, поведе је кући и цијелијем путем понашаше се тако љубезно с њоме, као што никад дотле није чинио. У његовом великом задовољству бјеше заборавио за сина, који ћутећи иђаше поред њега.

На један пут Андреја се ријеши да проговори:

— Честитам вам, рођако, рече. Гледао сам у Амстердаму како стране госпе иду по леду, али ни једна неби била кадра, да се надмеће с вама у окретности.

Сандеру се намршти чело а Олимпа одговори, поруменивши:

— Ви сте јако попустљиви, рођаче; међу тијем допустите ми да вам примјетим, да ја нијесам странкиња, а још мање „помодна дама“, погледавши стрица, и надам се, да ћу њекад помоћу моје стрине Жече имати сва својства праве Холандкиње.

— Ти си добро дјете, Олимпа, рече јој стриц, улазећи с њом у кућу; сад почињем увиђати, да сам те криво осуђивао. А ти Андреја, додадо окренувши се сину; ходи овамо, имам с тобом да се разговорим о озбиљнијем стварима.

Олимпа уђе у кућу сва збуњена. Она бијаше срећна са свога тријумфа, срећна на пријатељству, које јој стриц указиваше; али у исто вријеме задаваше јој бриге разговор о озбиљнијем стварима . . . који Сандер имађаше да води са својијем сином. Што ли је се тицаше овај разговор? Сваки дан је Ван Лимпден имао обичај да говори са сином о пословнијем стварима, али она дотле није то нидад ни примјећевала. Да не мисљаше, да се тај разговор може ње тицати?

У сваком случају, она не могаше бити сигурна у том, и при свој нашој доброј вољи, ни ми, који уживамо привелегију, дату сваком приповјећачу, да може у невријеме откривати тајне, ни ми, велим, не можемо ништа друго казати, него оно, што смо чули од Андреје, кад рече оцу при растанку:

Немајте бриге, оче; никад ми таква мисао није ни падала на ум а сад, кад познајем ваше мисље, гледаћу да . . . да ми никад и не дође.

Од оног дана, кад Олимпа доказа, да може као права Холандкиња да иде по леду, прими је родбина њена оца међу чланове породице. Потсмјешљива учтивост Сандерова преобрати се у очинску доброту, којом претусреташе Олимпу. као и Сузану. А г.ђа Жече, све већма задовољна са својом ученицом, повјераваше јој највеће тајне домаћег газдинства.

Једини Андреја осјећаше њеку забуну у присуству његове рођаке; али то сад не бјеше она до сада, коју му с почетка њено друштво причињаваше. Његов отац, који га од прије укораваше, да је одвише љубазан према својој рођаци, сад му пребацивaше да је дивљачан; али Андреја, ма да не избјегаваше више његове рођаке, ријетко се кад мјешаше у разговоре који вечером бјеху замјенули читање.

Чудновата ствар, што је Андреја постајао брижнији, то је Олимпа била све веселија и срећнија. Међу тијем ђевојка се ни мало не чуђаше овој промјени: веселе и лупке парави, навикнута од дјетињства да је свак љуби, била је мало увређена, али не у својој сујети, већ у срцу, видећи гдје Сандер Ван Лимпден и његов син поступају с њом опако хладно и равнодушно. — Што се тиче Жече и Сузане, оне су је одма завољеле. — Па с тога видећи да и она да чељадета, која су јој дотлије отказивала њихова пријатељства почињу да је љубе, Олимпа као да се напово роди, не тражаше ни мало да скрије радост, која је бјеше обузела.

(Наставиће се.)

нема суда. Ето турске правице и суђења. Бију нас, краду, убијају и сваке зулуме чине. На Дријену близу аустријске границе граде царску кулу, па на јадну рају товаре греду по 200 ока, да носи, тако да се људи јадни штете. Ако који утече, увате га, бију, глобе по 200 гроша. Ако какав кмет лијепу ћер има, ага му је узме да служи у њега, а ако му је неда, он му узме земљу. Служи га цаба, а послије ако може, он је потурчи, тако да су се многе и потурчиле. Овакви зулуми и овакве неправде већ се трпити немогу. И турчин још говори, да нема нимало зулума и пркосећи говори: Нек ти сад поможе Москов и Црногорац! А пријатељи турски пофермају и говоре: у Турској је све лијепо. По ми велимо, ако се не окрене на боље, ми ћемо морати уложити, или да пропаднемо сасвијем, јер се овако живјети неможе, или да стресемо ланце роске са себе. Чуј народе српски, и не оклевај!

ЦЕТИЊЕ, 8. Јула. — Пропустили смо у прошлом броју јавити, да је у очи Петрова-дне, у сриједу у вече био сјајан обед у двору у почаст Њ. Св. Карлу, кнезу румуњскоме. Њ. Св. кнез Никола I. наздравио је том приликом Њ. Св. румуњскоме кнезу Карлу I. врло значајним ријечима. Изразивши радост своју на пријатељству, коју му је румунски кнез Карло показао и засвједочио својим своједручним писмом и својом сликом. Њ. Свијетлост кнез наш, напио је кнезу Карлу и народу румуњскоме желећи ону братску љубав и чврсту узајмност међу румунским и српским народом, која је најпречи услов жељеној будућности.

Г. Вокареско одговорио је на ту здравицу врло згодно не само као дипломата него и као отворени пријатељ слободе источни народа. Истицајући ослобођење и самосталност народа источни као извјесни чин у скорој будућности, поштовани г. посланик очитовао је потребу међусобне узајмности ради извршења тога једнога задатка свију. Одајући хвалу у томе погледу народу црногорскоме напио је Црној Гори, Њ. Свијетлостима, кнезу, кнегињи и нашљеднику!

По вечери свирела је пред двором војничка банда, а главна пјаца била је међутијем лијепо освјетљена.

— Њ. Св. кнез Никола I. отпутовао је прошле суботе на Његуше. У његовој су пратњи њеки г. г. сенатори и други главари. Њ. Св. кнез намјеран је дуже вријеме провести на Његушима.

Осим доласка Њ. Свијетлести, имали су Његуши још и по другоме радостан дан. Г. Буро Петровић, синовац Њ. Св. кнеза, офицер тјелохранитеља вјенчао се у прошлу пећељу. Свадба је била врло сјајна, лијепа, народна. Народа је било мноштво скоро из свију крајева Црне Горе, па и из околине.

— Из Кртола пишу нам, да је 29. Јулија држано опћинско вијеће нарочито тога ради да се ријеши, који ће бити службени језик. И чланови реченога вијећа једногласно ријешише, да једино српски језик има бити службени. Овијем је дакле, што са задовољством јављамо, поправљена погрјешка, о којој је у нашем листу већ било говора, и која је, као што нам пишу, „управо случајно учињена.“ Желити је, да и остале општине за времена поправе погрјешу у погледу језика, која је учињена била нехајством њиховијем, или лукавством њекијех.

— Као што виде наши читаоци, родољуби из Боке которске ревносно нас подпомажу дописивањем. У колико нам је то веома мило, у толико нам је доиста жао, што има, у Боки, људи, којима је то не само трн у оку, него на жалост, или из своје слабости, или удворности према њекоме, узимају на се својевољно службу полицаја, да не рекнемо оштрије, те се труде да дознају наше дописнике наравно у намјери да им шкоде. Истина ми знамо да они нијесу то у стању, јер напошљедку у дневним појавима у народу није никакав преступ ни према једној вдади, али они тијем опак узнемирују њеке родољубе, дописнике наше. Ми знамо те људе, знамо шта они говоре, знамо како они говоре људима, да бокешки дописи у „Црногорцу“ „навлаче на народ подозрење владе, којој треба да смо покорни,“ да због истијех дописа „влада не даје много војника у њека мјеста, те је трговина пала!!“ и т. д. Особито се њеки тајници наште да дознаду опе. који нам јављају о њиховим поступцима приликом рјешавања о службеном језику.

За сада оволико само о овој ствари и нека се овом опоменом користе они, којијех се тиче, а узимамо ли повода, ми ћемо првом приликом изнијети имена њихова и онда се друкчије с њима разговарати.

НОВОСТИ.

— У Хрватском сабору примљена је предложена адреса и већ су је предсједник Мажуранић и подпредсједник Живковић однијели цару у Беч. Цар је примио депутацију ласкаво. Пештански владини листови јако су задовољни с адресом и сада обасипају хвалом опозицију, „што се обратила на пут прави.“

Незнамо ласкали опозицији та хвала мађарска, али народ јој се српско-хрватски извјесно неможе радовати!

— Српски црквено-народни сабор састаће се у Карловцима на Преображење ради избора митрополита. Припреме за избор посланика већ се чине и народ наш у Војводини имаће опет да издржи жестоку борбу, јер ће влада употребити све за своју побједу, као и при изборима за сабор у Загребу и Пешти.

— На банкету у Москви пригодом изложбе, поздравио је Сановјев, ректор московскога свеучилишта, братинству свих јевропских народа. Говорник жали, што се Јевропа неузда у руску политику, мислећи да Русија иде за освојењем, а ни народ ни влада не иду за тијем.

— Руски цар неће овога љета у Њемачку, као што се говораше, него ће у Новочеркаст на Дону, да присуствује љетњем бјежбању козачке војске.

— И нашем свијету добро познати руски славни списатељ Хилфердинг умро је. Године 1857 кад је постао консуо, пропутовао је Босну, Херцеговину и Србију и описао је те земље.

РАЗЛИЧНОСТИ.

(Колико се потрошило за саборе у Пешти и у Бечу за последње три године дана?) За угарски сабор у Пешти потрошило се за три године дана 3 милијуна, 321 хиљада и 149 фор. а. вр. (3,321,149 ф.) и 120 дуката, Сваки мјесец дана трошило се једно на друго 90,000 фор. а на годину више од једног милијуна. У Бечу сабор стаје на мјесец дана 69,000. Сабор пештански троши дакле на мјесец 21,000 више, него бечки. Сабор пештански има 432 члана, а бечки само 203, али у Бечу добија сваки посланик на дан 10 фор. а у Пешти само 5 фор.

(Женитба на пробу.) Кад је недавно подпијета прускоме сабору основа закона о женитби, особито је у очи падало, да се може овдје и ондје и оженити на пробу. Каква је то установа то женђење на пробу, ево шта кажу разлози к тој основи законској: „По установи тој моту се оженити младићи, који су под туторством, и пре него наврше осамнајесту годину, ако туторствени суд држи, да је женитба користна, и ако заручница и њезин отац пристану, да младожења у првих шест мјесеца после навршене осамнајесте године може женитбу „опорећи“. Младожења при опорицању не мора казати ни разлога, за што опориче женитбу; доста му је само рећи да му женитба није по вољи.“

(Змајево јаје.) У Хатару општине Бинара у вешпримској жупанији нађоше радници на њиви црвен балон, којим се дјеца обично играју и који је вјетром и пљуском бачен сио тамо на ту њиву. Радници држаху ту црвену лопту за њеко ужасно страшило и нико не хтједе да приђе ближе, него сви издалека стадоше да бацају камење и батине на лопту, док се на послетку један од њих не окуражи, те ће да обуче чизме па да згази то страшило. Што је наумио, то је збиља учинио; згази лопту, а лопта се наравно распаде. Сад се сви искупише око лопте, па стадоше да испитују, шта је и како је. Напокон докопаше, да то мора да је змајево јаје; а то сви тим пре држаху за сушту истину, што им то потврди и сам сеоски кнез.

(Заручницу одвагнуо златом.) У Новом Јорку била недавно сватба, прије које се занимиви догађаји збили. Њеки богаташ Бишоф имао лијепу кћерку Иду, а у канцеларији својој чиновника Џона Бровна. Млади се људи заљубише а минуле зиме замоли Џон руку Идину. Бишоф није приволио, јер је Бровн био сиромашан, па да га чим сигурније одбије рече му, да ће му дати своју кћер, ако ју одвагне златом. Бровн захтјевао је писмени уговор, што је Бишоф и учинио у освједочењу, да тога и онако Џон испунити неће моћи. И писменом том погодбом упути се Џон у Калифорнију тражити злато. Њеколико мјесеци ишло је то зло, дописујући си увијек с Идом и увјеравајући ју о могућности тога подхвата. Ида се даде вагнути и требало је по том 36,000 долара. У то нађе Бровн жилу, из које доби 20,000 долара. Кад је Бишоф чуо да Џон имаде златну своту, рече, да остаје код уговора, ну да неодступљује ни за повчић. Сад се стаде Ида јако слабо бранити, да је малко омршавила, те је велилим весељем писала Џону, да треба за 20,000 долара мање тежине. Џон ју умоли, нека се неби мучила. За кратко вријеме врати се у Нови Јорк са 40,000 долара. К тому дометне јоште Бишоф 30,000 долара а сретни се љубовници узеше. Фирма се сада зове: Бишоф и Бровн. Дућан је вазда пун купаца, који знатижељно и љубопитљиво долазе вијети златне заручнике.

(Руско пучанство). По најновијим статистичким податцима има цијело руско царство 81,500,000 становника. У Русији има 61,420,000 становника у краљевству пољском 5,319,363 становника, у Финландији 1,794,911 становника У задње четири године прирасло је упопријеко тако за читава четири постатка. Пук се је множио у неразмјерној мјери по разним окружијама, како се већ само по себи каже. Пук је најгушћи у западу; што даље на исток, то рећи становници. У Варшавској губернији долази на миљу по 3171 становник, у Петриковској губернији по 2883 становника, у Калишкој по 2873 становника, а у Колском окружју и у Архангелској губернији на десет четворних миља једнога становника. Између губернија у срцу Русије најгушћа је пуком московска губернија; на четворној миљи живе у њој упопреко по 2598 становника.

ПОЗИВ.

Будући да је књижница и остала збирка различних старина, пакме рукописа, оружја, пјенеза и повјестних л.ова, пак и властита књижевна посмртчад иза покојнога мога отца, Људевита, моје власништво, које намјеравам одњекле задржати и суставно уредити, да ова светиња од светиње народнога блага и у знанственом погледу и реду буде достојна великога труда и спомена покојникова, — улудно позивам све родољубе, напосе књижевнике, који су из споменуте збирке од покојника на признаницу, или без признанице у паруч узели што, било књиге, или рукописе, да ми првом, поузданом пригодом поштено доставе све, што имају, опомињући се, да је поштење увјет и урес први родољубљу.

Уједно лијепо молим опе. који од покојника имају исправе, списе, осебна писма, или какве бљешке и спомене, вијести, цртице, или какве податке, те се на вијек и рад његов односе, да ми их час прије пошаљу за то, да што подпуније покупим грађу, потребну животопису његову.

У Загребу, у очи духова, 1872.

Велимир Гај.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Навршује се по године, за то позивамо г. г. претплатнике и свакога, који жели држати овај лист, да што прије пошљу претплату.

Цијена је листу досадања, као што је назначена горе.

Опомињемо и ону господу уписнике, који нам што дугују од ове, а нарочито од прошле године, да нам се одма одуже. Наш је лист још млад, па већ има на дугу више, но што би требало.

Свакоме без разлике, који од данас за мјесец дана, — толики рок остављамо због даљине, — неизмири свој дуг, обуставићемо лист. Молимо дакле, да се похита.

Уредништво.

Уредник СИМО ПОПОВИЋ.

Властник Ј. СУНДЕЧИЋ.